

MILAN FABJANČIČ:

EKSPLOZIJA DUŠ.

Kasarna je dremala v pritajenem trepetu medlih luči. Napol razgaljeni so se valjali ujetniki po umazanih, trdih ležiščih in zaprtih oči pričakovali spanca, ki se jim je leno in sladko prerival po drevenečih kosteh in razbolelih, razgretih mišicah. Medla, opojna luč jim je ovijala železne obroče krog šumečih lobanj in jih stiskala. Psa — dvoje kosmatih okostij —, oba majhna in umazano bela, sta suha in gladna stikala za odpadki in kostmi pod ležišči...

Izpod desak sta se pognala proti železnim vratom in besno zalajala; kasarna se je zdramila, levo krilo železnih vrat se je sunkoma odpahnilo in v kasarno je planil fantič, majhen in reven, bos in bledih lic. Pod pazduho je nosil bel kup časopisov.

„Mir ... Jutro ... Zarja ...“ je kričal na vse grlo in vihtel v desnici časopis.

„Ah ti, naš mali, ti vražji fant!“ se je zasmejala kasarna.

„Revolucija-a-a...“ je mali odpiral usta na široko in hitel med ležišči. „Interesantno, kupite!“

„Dobra reklama!“ se je vdrugič zasmejala kasarna.

„Nič reklama! Prav zares; notri piše. — Revolucija-a-a...“

„Kaj?“ Divji sunek jih je vrgel z ležišč. Hoteli so planiti, zgrabiti, pa so strme obstali. Revolucija... kakor da so stene bruhnile to besedo, ki so jo obup in nada, kletev in rohneči jok, prošnjaja in medleča molitev zazidale vanje, in se je v tem hipu iztrgala iz mračnega objema sten in kakor razpaljena zver planila nanje, zadržala svoje strupene kremplje v njihova srca, da so za trenotek zamrla. Le trenotek samo in že so hiteli z nemirnim krikom, iztegajoč trepetajoče roke: „Daj sem, daj sem!“

„Mir? Jutro? — Na, plačaj! Cigarete, prve in druge vrste...“

„Hitreje daj! Mir mi daj, Zarjo mi daj, Jutro daj! Meni vse troje!“

„Plačaj, plačaj!“ — Počasi, ne morem vsem naenkrat,“ jih je odprival mali in pritiskal časopise k sebi.

„Daj hitreje, ne obiraj se, mali!“

„Saj ti dam... Hej, ti, plačaj!“

Razbežali so se v skupinah pod žarnice in sunkoma razgrinjali časopise.

„Kje je pisano? Tukaj ni nič.“

„Poglej spred!“

„Aha, je že, je že, poglej!“

„Beri, kar na glas nam preberi!“

„Prokleta si neroden; prični že vendar!“

„Kako naj, če pa vidim samo vaše nosove; kar na ramah mi čepite... Razmaknite se, dajte luči!“

„Razmaknite se vendar; z vaših nosov ne bo bral,“ je zarohnel nekdo v gruči.

„No, no; le naj bere, le...“

In bral je suvaje, vsak zlog je spremljal trgajoč se vzdih, papir v rokah mu je trepetal.

„Jaz ne morem, jaz ne morem; črke mi plešejo pred očmi. Beri kdo drugi!“

„Daj meni!“

Tudi ta je bral sunkoma, vendar se mu je glas umirjal in bral je glasno, kričal je napol. Gruča ga je tesno oklepala, stikala razgrete obraze in velikih oči strmela v papir, kajti pred njimi se je razkrivala vsa temna skrivnost bolesti in blaznega vrišča prihodnosti.

„To je vendar le res...“

„Kaj je res?“

„To, kar si bral.“

„Kaj je res? Nič ni res, to je laž!“ je zmečkal časopis, ga vrgel ob tla in poteptal.

„Kako, zakaj? Saj je debelo tiskano...“

„Ha, debela laž!“

Vera se jim je razmajala, na licih in očeh se jim je začrtala mučna negotovost.

„Je res ali ni res, a?“

„Bogve...“

„Cigarete...“ je kričal mali sredi kasarne in prešteval denar.

„Saj mora, saj mora biti res!“

„Pojdimo k onim; bomo videli, kaj tam pravijo.“

Gruča se je utrgala z mesta in se prerivaje podala k sosedni.

„Ti“, ga je stresel za komolec, „pomisli, če bi bilo to vendar le res!“

„Misli!“

„Hahaha...“

V kasarni se je dramil šum. Gruče so se pomešale; živ ogenj se jih je oprijemal, jih razgreval, da so kričali in krepko razmahavali z rokami.

„Zakaj bi ne bilo res! Saj že te stene, saj že kamen na cesti vpije revolucijo. Na svoje dlani, v svoj obraz pogiej in jo boš videl zapisano. O, mi jo znamo prebrati, naj bo zapisana, kjer koli hoče, ker je zapisana z našo krvjo in klesana z našo roko.“

S silnim ropotom so se razmahnila vrata in v kasarno je pridvela tolpa z nočnega dela: „Ali že veste, ste že brali?“

„O, o, prepozno ste prišli, prepozno!“ jih je pozdravila kasarna s samozavestnim krikom. „Samo mi nič ne verjamemo. Je res ali ni res?“

„Res je, res! Vse nori; ženske begajo, kruh in kri kriče, možje bijejo s pestjo ob pest...“

„Torej je le res... Saj mora biti res!“

Kasarna se je stresla divjega smeha mesa, krvi in kosti, silne eksplozije stisnjenih, gnetenih duš, ki so se razmahnile in udarile ob mrzli odpor zidanih sten. Padali so križem v objem, razcapani in izmozgani, pritiskali prsa ob prsa in izlivali vihar razgnanih src v cmokajoče poljube. Bilo jim je, da bi se stekli, lomili eden drugemu kosti, izsesavali brezkrvno kri iz bledih usten; razbili bi radi stene s pestmi, z nogami razgnetli kamenje v prah in izkričali podivjano dušo v globoki mrak.

„Hej, fant, koliko te je v hlačah?“

„Bi se rad, kaj?“ si je pljunil v dlani.

„Misliš, da se te bojim?“

Sprejela sta se v železen objem, do komolcev razgaljene roke so jima pojeklenele in v obraz jima je udarila razorana, okamenela volja in moč, ki se je zalila z rdečim bleskom vroče krvi. Razkoračena in zaupajoča v svojo neizmerno moč se nista odločila.

No, no...“ je pričakovala kasarna stisnjenih pesti in žarečih oči, kakor da je sama v železnem objemu.

Dvignil ga je od tal za dva prsta.

„Dvigni, dvigni in zaobrni!“ je ukazovala kasarna.

Ni mogel; spustil ga je na noge. Sukala sta se na levo in desno, črtala z nogami velike loke po tleh in z njima se je sukala vsa kasarna, se mučila in nemo zdihovala onemoglosti.

„Bravo, bravo!“ je kriknila kasarna in udarila ob dlani.

Privil ga je bil k sebi, kakor da mu hoče zdrobiti koš, ga dvignil od tal, se nagnil nekoliko nazaj s svojim bremenom, ki ga je hotel zlomiti, se zaobrnil in ga polagoma nesel proti ležišču. Kasarna se je oddahnila. Pred ležiščem je zamajal z bremenom in ga treščil na deske.

Kasarna se je zakrohotala.

„Muzike, muzike! Hej, nategni harmoniko!“

Zahreščala je harmonika in kasarna se je vrgla v ples. Topotale so noge, toda bile so prešibke, da bi razgreble tlak, roke so plavale v besnem vrtežu, delale krepke, kratke loke in srce je hripavo kričalo: „Haj, haj, hej...“ Plamteče oči so sipale ogenj in ognjeno moč, zastrupljale okolico z žarkim strupom. In harmonika je vreščala, suvala, dvigala in užigala.

Skakali so preko ležišč, se valjali kakor v vročici po njih... Vsak po svoje. Uhajali so skozi vrata napetih korakov, prihajali izbočenih grudi in svežih oči, kakor da so se bili napili hladnega zraka — in vse to kar tako, brez vsakega namena, ker jim nekaj ni dalo miru, jih preganjalo, da bi se podili in lovili kakor otroci, da bi se smejali in plakali v razgrizene prste.

„Hej!“ je skočil na ležišče in zakrilil z rokami. „Naznanjam sodni dan.“ Skočil je na tla, zgrabil ležišče, ga dvignil, se vzpel na prste in ga treščil ob tla, da se je zveznilo. Odtrgal je deske, sekal z njimi ob tla, da so se klale in hropel: „Nič več, nič več! Zadosti je, zadosti...“ Zgrudil se je, zaprl oči in zastokal: „Ah, moje grudi, moje grudi...“

Še vedno je divjala muzika, sipala voljo in moč, smeh in krohot, da se je spotila na mah kasarna od globokega, razvnetega dihanja, vse je drvelo v onemoglo pijanost.

Prišel je starec v kasarno in petletno dekletce ž njim; snel je mastno kapo, zakrilil ž njo po zraku in slabotno zavriskal. S smehom ga je pozdravila kasarna.

„Kako je prijatelji, kako? Hehehe...“ se je pomešal med nje. „No, pojdi dekletce, ne boj se naših prijateljev, naših prijateljev, hehehe...“

„Starec, daj, zapleši, vrzi kapo kvišku, udari z nogo ob tla!“

„Ne, ne, hehe; prestar sem, prestar. Sedel bom, gledal vas bom in bom z vami užival.“ Vsedel se je na ležišče in pritisnil dekletce k sebi. Petero, šestero ga je obkolilo in ga izpraševalo.

„Kaj ti praviš, starec, k temu, kako se tebi zdi?“

Starec jih je samozavestno pogledal in se polagoma dvigal.

„Kaj jaz pravim? O, jaz pravim tole, tole pravim jaz...“ se je dvignil starec, sključen in siv, šibek in neznamen, in stisnil koščene pesti; obraz mu je prešinil zelen gnev, da so mu v steno uprte oči zažarele silnega ognja, ki ni mogel zadobiti razmaha, le stisnjene pesti je stresal: „Sedemdeset let delavec, sedemdeset let berač!“ In sesedel se je, kakor da je treščilo vanj, pokrnil obraz z dlanmi in bridko zaplakal...

Dekletce se je veselo zasmejala, poiskalo med starčevimi dlanmi sive brke in jih pričelo cukati s prstki: „Hihihi...“

„Ah, ti moja mala, ti zlata moja sirota!“ se je razplakal starec še huje, pritisnil dekletce k svojim grudim in ga poljubil z mokrimi ustnami na čelo.

„Hihihi...“ se je zasmejala dekletce, vzelo med svoje mehke dlani starčev obraz in ga poljubilo v sive brke...

MIRAN JARC:

PRI OKNU.

V pretihi mrak sneži, sneži...
kak praznično je mesto belo,
moičanje je mehko objelo
večerno vdane misli mi. — —

S Teboj sem tudi zrl nekoč
pri oknu v padajočo noč.
V Tvojih besedah je dihala morje,
iskreče se mesto, bleščeče obzorje...

V peči je ogenj utripal plašno
in ozarjal v pozabnost tonečo sobo.
Pogovora žuborenje lahko
snežilo je v to opojno tesnobo.

Besed in snežnih cvetov roj,
šepet plamenov — kak divno sozvočje,
ta svatovska godba svirala v noč je
ob združenju moje duše s Teboj — —

V pretihi mrak sneži, sneži...
kak praznično je mesto belo
in duša, ki jo je objelo
občutje davnih, davnih dni.

*Kar je petnjeno v merilu, to se lahko bere —
a tudi 'lepoga je zavlečala zabt
fwd 23/6*